

yuristov v protsesse professionalnoy podgotovki v vuze. [The formation of conflictological competence of future lawyers during the professional studying in high school]. Stavropol.

5. Novikova, N. (2013). *Upravlinnia konfliktamy v orhanizatsii: pidkhody do vyrishennia ta profilaktyky.* [Conflict management in organization: approaches to solving and prevention]. Lviv.

6. Rozum, K. V. (2013). *Komponentna struktura hotovnosti maibutnikh uchyteliv humanitarnoho profilu do zapobihannia y rozv'iazannia konfliktiv u navchalno-vykhovnii roboti z uchniamy.* [Component structure of readiness of future humanity teachers to prevent and solve conflicts in pupil's education and upbringing]. Kyiv.

7. Semenets, L. M. (2015). *Diialnisna model formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh uchyteliv.* [The Pragmatist Model of Prospective Teachers' Professional Readiness]. Zhytomyr

8. Stepanenko, O. (2012). *Formuvannia hotovnosti vykladachiv vyshchoi shkoly do poperedzhennia i rozv'iazannia profesiinykh konfliktiv.* [Preparing the university educational staff

for preventing and solving professional conflicts]. Kyiv.

9. Kholkovska, I. (2103). *Pryntsyyp upravlinnia-samoupravlinnia u formuvanni hotovnosti maibutnikh uchyteliv do poperedzhennia i rozv'iazannia konfliktiv.* [The principle of self-governance in the formation of future teachers to prevent and resolve conflicts][electronic resource]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЖДАНЮК Анна Василівна – аспірант Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро).

Наукові інтереси: методика викладання правознавчих дисциплін студентам юридичного профілю; адаптація правознавця до умов майбутньої професії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZHDANYUK Anna Vasylivna – Postgraduate of the Alfred Nobel University (Dnipro)

Circle of scientific interests: the methods of the teaching the lawyer's studies for the juridical profile students; the adaptation of the lawyer to the conditions of the future profession.

Дата надходження рукопису 16. 04. 2017 р.

УДК 378:[658,612:001]

ЗОЛОТОВСЬКА Вікторія Сергіївна – аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти»
e-mail: nikolmax@mail.ru

КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Зміни, що останнім часом відбуваються в системі освіти України, детерміновані економічними, технологічними та інформаційними трансформаціями в суспільстві. З огляду на те, що морська галузь є одним із потужних ресурсів розвитку української держави і суспільства, особливого стратегічного значення набуває забезпечення якісної вітчизняної морської освіти. І хоч її модернізація полягає, передусім, у випереджувальному характері розвитку системи, великого значення набуває вивчення і врахування історичного досвіду становлення і розвитку освіти моряків. Отже, дослідження історичного аспекту проблеми розвитку вищої морської освіти в Україні є нині досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом українську педагогічну науку збагатили велика кількість аналітичних публікацій, ґрунтовних праць, наукових досліджень, присвячених розгляду окреслених вище питань. Зокрема, історія розвитку

морської галузі представлена розробленнями В. Кузіна, О. Тимофєєвої, О. Чорного та ін. Проблеми якісної професійної підготовки моряків висвітлено в працях Л. Герганова, М. Кулакової, А. Молоканової та ін. Питання формування професійно значущих якостей майбутніх матросів і суднових офіцерів у процесі вивчення різних навчальних дисциплін досліджували М. Бабишена, І. Сокол, Л. Ступіна В. Чернявська та ін. Специфіку формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв засобами опанування іноземними мовами висвітлювали С. Буценко, С. Козак, О. Попова, О. Фролова та ін. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив значний інтерес науковців до теоретико-методологічного і практичного аспектів проблеми. Водночас бракує досліджень, у яких би висвітлювався історико-педагогічний аспект проблеми розвитку комунікативних умінь курсантів закладів морського профілю, що діяли в різні часи на території України.

Мета статті: здійснити ретроспективний

аналіз розвитку морської освіти в Україні та уточнити характер вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах морського профілю на різних його етапах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення морської освіти в Україні О. Тимофєєва пов'язує зі створенням наприкінці XV століття першої козацької флотилії, початком будівництва козацьких суден і човнів. Для підготовки козаків, що мала практичне спрямування, застосовували, передусім, фізичне загартування, вправи на розвиток витривалості та сили духу. Вимоги до такого вояка були чіткі і зрозумілі: висока військова майстерність, витривалість, готовність до змін, до відсічі ворогу на суші й на воді [2]. У ті часи ще не йшлося про організацію цілеспрямованого вивчення ними іноземних мов, однак на необхідному побутовому рівні моряки мали певний (часто мінімальний) лексичний запас для необхідного спілкування з іноземцями, зокрема і стосовно лексики міжособистісного та професійного спрямування.

Другим етапом розвитку вітчизняної морської освіти науковець визначила останню чверть XVIII століття як час створення навчальних закладів для підготовки фахівців морської справи [2]. Адже після знищення Запорозької Січі та її флотилії Російська імперія розпочала розбудову Чорноморського флоту та освоєння нових морських шляхів, що відкривали їй вихід на ринки Європи та Азії. Як зазначав О. Чорний, більшість особового складу нового флоту – Азовської та Дніпровської флотилій – становили Чорноморські та колишні запорізькі козаки [5].

Значною подією в розвитку вітчизняної морської освіти стало відкриття 1783 року в Херсоні першого навчального закладу морського профілю на Півдні України. До 1786 року він мав назву – морський кадетський корпус, а згодом його було перейменовано у морське артилерійське училище [4].

За результатами історико-наукового пошуку О. Чорного також стало відомо, що 1798 року в Миколаєві було створено два нових училища – штурманське та корабельної архітектури. Крім того, 1797 року було укладено Статут військового флоту, де було затверджено принципи комплектування командного складу морських сил на Чорному морі (старшого і молодшого). У цьому документі було визначено умови набору й навчання слухачів в училищах; вказано, яким чином мало бути організовано роботу в школах для орієнтації учнів на опанування професією та виховання в майбутньому вірних російському самодержавству офіцерів і матросів [5]. Тобто простежувався комплексний

характер організації підготовки майбутніх фахівців, починаючи з передумов профорієнтації в шкільному віці та продовжуючи наданням реальних можливостей населення для отримання професії. Водночас, кількість таких закладів була невеликою і можливості масового залучення до такого навчання дещо обмеженими.

Визнаючи, що діяльність Чорноморських морських навчальних закладів періоду останньої чверті XVIII – початку XX століття залишається малодослідженою у вітчизняній історичній науці, вчений наголошував, що в окреслений період на території України діяло понад 20 навчальних закладів, орієнтованих на підготовку моряків для військового та комерційного флоту на Чорному морі. Деякі з них було створено на Півдні України в першій половині XIX століття, коли підготовка судноводіїв мала переважно військовий характер. 1834 року, з огляду на сприятливі умови розташування, у Херсоні було створено перше на українських землях училище торговельного мореплавання (нині Херсонська державна морська академія). У правилах для вступу було окреслено коло вимог до претендентів на навчання в новоствореному закладі. Майбутні курсанти училища повинні були «вміти читати і писати, знати чотири правила арифметики, а також бути міцної статури, без тілесних недоліків і виховані «в страху Божому і доброї моральності» [5, с. 12].

Згодом, окрім підготовки старшого і молодшого командного складу для військового флоту та судноводіїв комерційних суден у військово-морських і торговельно-морехідних навчальних закладах, розпочалася і підготовка матросів. Особливістю періоду, на відміну від попереднього, О. Тимофєєва назвала запровадження чіткої системи комплектування корабельних екіпажів військового та комерційного флоту виключно випускниками морських навчальних закладів [2], що дозволило констатувати вже більш високий рівень розвитку галузі в цілому, та стимулювало подальшу розбудову відповідної системи вітчизняної освіти.

Аналіз програм новоствореного в XIX століття Херсонського училища засвідчив включення у зміст підготовки всіх вказаних категорій курсантів, крім загальноосвітніх та спеціальних предметів, низки іноземних мов, зокрема грецької, турецької, італійської, німецької, французької [2]. Це пояснювалося, передусім, необхідністю як професійного і побутового спілкування на судах, де могло бути зібрано багатонаціональні команди, так і забезпечувало спілкування командного складу і матросів у портах різних країн світу, потрібного для належного виконання безпосередніх

функцій.

Третім періодом розвитку морської освіти, автор періодизації О.Тимофєєва з об'єктивних причин назвала радянським. Відповідно до її висновків, саме за радянських часів суттєво змінилися умови підготовки основного контингенту судноводіїв в училищах, де акцентували на досить широкій фундаменталізації, універсалізації [2]. Це підтверджують і результати пошуку В.Кузіна, який стверджував, що в морському корпусі було організовано підготовку фахівців широкого профілю – вахтових начальників, у морському інженерному училищі – механіків і молодших судноводіїв. Вимоги до рівня їх освіти були досить високими і передбачали наявність глибоких теоретичних знань, сформованість широкого спектру світоглядних уявлень та вироблення необхідних для виконання функцій фахових навичок [1]. Водночас, поділ офіцерів на «командирів» (судноводіїв) і «механіків» («інженерів») закріпився у системі підготовки кадрів для морського флоту саме в цей період. Тепер, здобувши одну спеціальність, офіцер не міг її вже змінити, адже перехід з однієї в іншу вважався практично неможливим.

Отже, особливостями розвитку морської освіти радянського періоду науковці (В. Кузін, В. Нікольський, О. Тимофєєва, О. Чорний) визначали з одного боку такі ознаки як фундаменталізацію освіти, універсалізацію підготовки, забезпечення поетапної професіоналізації, з іншого – неоднозначних ознак – виникнення вузької спеціалізації, ідеологічних нашарувань у змісті морської освіти, коли обов'язковим, і навіть пріоритетним елементом загальноосвітньої підготовки працівників флоту стала марксистсько-ленінська філософія й історія КПРС [1].

Натомість, визнаючи важливу роль вивчення іноземних мов майбутніми моряками, учені зазначають про слабкість організації їх гуманітарної підготовки у зазначений період [1; 2; 5]. Володіння рідною та іноземними мовами професійній готовності мало надавати можливість фахівцю морського профілю не тільки швидко й ефективно опанувати правилами використання новою складною технікою. Передусім це допомагало судноводіям і матросам ефективно налагоджувати роботу екіпажів, забезпечуючи можливості взаєморозуміння, співпраці та взаємодії між його членами. Проте саме цей складник змісту підготовки в указаний період було розроблено й реалізовано не достатньо ефективно.

Зазначене підтверджують висновки тогочасних і сучасних вітчизняних науковців [1; 2; 5]. Вони стверджують, що в радянські часи

фахова підготовка моряків передбачала початкову освіту широкого профілю з подальшою спеціалізацією й перепідготовкою на місці служби. Перевага надавалась ідеологічному та технічному складникам підготовки, адміністративним методам управління переважали. Натомість налагодження соціально-комунікативної взаємодії як важливого чинника ефективності професійності діяльності судноводіїв та екіпажу не мали пріоритетного характеру.

Водночас аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми, зокрема програм фахової підготовки в закладах морського профілю, засвідчив, що вивчення іноземної мови тривало впродовж усього радянського періоду розвитку вітчизняної морської освіти. Проте цей складник її змісту обмежувався тепер вивченням англійської мови. Загалом, мовна картина світу моряка являла собою сукупність різнорівневих уявлень про російську (як мову міжнародного спілкування), англійську (як універсальну для вживання в різних країнах світу), рідну (материнську).

Сучасний або четвертий етап розвитку морської освіти, згідно з висновками О. Тимофєєвої, охоплює період від початку 90-х років ХХ століття і до теперішнього часу. Його особливість учена вбачає в тому, що помітною стала увага до гуманітарних знань, до формування соціально-комунікативної компетентності як важливого складника професійної готовності фахівців галузі. Науковець пояснює це зміщення пріоритетів у професійній підготовці майбутніх працівників флоту переходом від командно-адміністративної системи управління виробничими процесами до пошуку ресурсів для забезпечення уміння ефективного управління людськими ресурсами. Першочергового значення набувають нині не тільки питання менеджменту організацій, а і збагачення всього потенціалу людських ресурсів (інтелектуального, морального та психофізичного). Ефективність спільної діяльності, залежить від узгодженої взаємодії всіх учасників процесу, їх здатності до згуртованості, співпраці та загальних міжособистісних взаємин задля досягнення цілей [2]. Тому вивчення іноземних мов набуває для фахівців морських спеціальностей особливого, нового значення.

Більшість сучасних дослідників указаної проблематики (С. Волошинов, А. Леонтєв, В. Торський, В. Топалов, В. Чернявський) мають спільні думки щодо важливості уваги до сформованості у моряків соціально-комунікативної компетентності як одного з головних компонентів професійної готовності судноводія та матроса. Сформована у них

система комунікацій вимагає наявності соціально-комунікативних якостей та умінь. До таких умінь відносять і володіння курсантами ВНЗ морського профілю іноземними мовами. Воно містить значний потенціал для забезпечення успішної професійної, міжособистісної, рольової взаємодії фахівців у професійному середовищі, формування умінь конструктивного спілкування.

Саме тому в освітній системі особливого значення набувають різні аспекти взаємозв'язку суб'єктів освіти, зокрема стосовно гуманістичної та комунікативної природи навчання. Центральним принципом побудови освітнього процесу на сучасному етапі з огляду на західну філософію освіти (М. Бубер, Ф. Розенцвейг та ін.), стає діалогічний напрям, що «абсолютизує роль діалогу в міжлюдських стосунках» [3, с. 16]. Тепер знання набуває дискурсивного характеру, що трактується як знання-роздум, знання-бесіда, «розмова» альтернатив. Це дає можливість більш глибоко осмислити і оцінити контент соціокультурного середовища, засвоювати необхідні комунікативні практики [3]. З огляду ж на глобалізацію сучасного життя, прагнення до оптимізації всіх його процесів, в організації морської освіти України утвердилася ситуація, коли в планах і програмах фахової підготовки надано можливості до вивчення саме англійської мови серед іноземних. Адже в умовах інтернаціоналізації сучасного суспільства її визнано універсальною.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, стислий ретроспективний аналіз розвитку вітчизняної морської освіти дає підстави зробити висновок, що майже на всіх його етапах приділялася увага вивченню іноземних мов майбутніми моряками. Комунікативна підготовка здійснювалася по-різному: від ситуативного та фрагментарного характеру оволодіння певними мовами на першому етапі періодизації до цілеспрямованого та обов'язкового вивчення однієї або кількох іноземних мов у спеціальних навчальних закладах морського профілюю.

Нині в Україні маємо констатувати посилену увагу до проблеми формування соціально-комунікативної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців морських спеціальностей, які за специфікою своєї діяльності спілкуватимуться з представниками різних національностей, культур. Відтак закономірним стає посилення уваги до забезпечення відповідної їх професійної підготовки на соціокультурних засадах, до переосмислення, розроблення й оновлення змісту гуманітарної складової, до сформованості полікультурних уявлень, що визначають характер відносин між людьми та

світом. Необхідне для цього подолання стереотипів поведінки, «лінійного» образу мислення можливе через ознайомлення з різними моделями взаємодії, способами трансляції соціокультурного досвіду, стилями соціально-політичної діяльності та ін. Знання іноземних мов допоможе забезпечити інтенсифікацію та оптимізацію цих процесів. Відтак ці питання потребують подальшого розгляду.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кузин В. П. Военно-Морской Флот СССР 1945–1991 / В. П. Кузин, В. И. Никольский. – СПб: Историческое Морское Общество, 1996. – 653 с.
2. Тимофеева О. Я. Історія морської освіти в Україні та сучасні наукові підходи до формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судоводіїв [Електронний ресурс] / Оксана Яківна Тимофеева. – Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка: електрон. наук. фах. вид. – Хмельницький, 2015. – Вип. 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadped_2015_4_11.pdf
3. Філософські абрисы сучасної освіти: монографія / авт. кол.: І. Предборська, Г. Вишинська, В. Гайдено, Г. Гамрецька та ін.; за заг. ред. І. Предборської. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 226 с.
4. Ходаковский А., Фомин А. Старейшее в Украине // Морской флот. – 2004. – № 5. – С. 38–41.
5. Чорний О. В. Підготовка спеціалістів для морського флоту в Україні в останній чверті XVIII – на початку XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О. В. Чорний; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 16 с.

REFERENCES

1. Kuzy`n, V. P. (1996). *Voенno-Morskoj Flot SSSR 1945–1991*. [Military-Maritime fleet of the USSR 1945–1991]. SPb.
2. Tymofyeyeva, O.Ya. (2015). *Istoriya mors`koyi osvity` v Ukrayini ta suchasni naukovy pidhody` do formuvannya social`no-komunikaty`vnoyi kompetentnosti majbutnix sudovodiyiv [Elektronny`j resurs]*. [History of Maritime education in Ukraine, modern scientific approaches to the formation of socio-communicative competence].
3. *Filosofski abrysy` suchasnoyi osvity`*: monografiya / avt. kol. I. Predbors`ka, G. Vy`shy`ns`ka, V. Gajdenko, G. Gamrecz`ka ta in.; za zag. red. I. Predbors`koyi. [Philosophical outlines of modern education: monograph / ed. count I. Predborska, Vyshinskaya, V. Gaidenko, G. Gurecka, etc.; for zag. edited by I. Predborska]. Sumy.
4. Xodakovskij, A., Fomyn A. (2004). *Starejshee v Ukraine*. [The oldest in Ukraine]. Kyiv.

5.Chornyj, O. V. (2007). *Pidgotovka specialistiv dlya mors'kogo flotu v Ukraini v ostannij chverti XVIII – na pochatku XX st.* [Training of specialists for the marine fleet in Ukraine in the last quarter of XVIII – beginning of XX centuries]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗОЛОТОВСЬКА Вікторія Сергіївна – аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти».

Наукові інтереси: становлення і розвитку морської освіти в Україні, вивчення іноземних мов у закладах морського профілю.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZOLOTOVSKY Viktoriya Sergiivna –

postgraduate student of the Department of pedagogy and management of education and Communal higher educational establishment «Kherson Academy of continuous education».

Circle of research interests: formation and development of Maritime education in Ukraine, the study of foreign languages in the establishments of the sea profile.

Дата надходження рукопису 17. 09. 2017 р.

УДК: 781.85.954.6

КОРНЮХІНА Анна Валентинівна –

аспірант Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
e-mail: korn-a@ukr.net

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РИТМІЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СКРИПАЛІВ ПОЧАТКІВЦІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті підкреслюється, що головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку та самореалізації кожної особистості, здатної навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

Серед актуальних проблем сьогодення особливої уваги заслуговує питання зростання ролі художньо-естетичного виховання та розвитку здібностей дітей. Музичному вихованню відводиться особлива роль, адже воно є одним із засобів формування особистості дитини з самого раннього віку, у процесі якого відбувається її становлення як особистості, формування свідомості, здатності до розуміння музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що розвиток почуття ритму є однією з найбільш важливих і складних проблем в педагогіці. В останні роки і десятиліття ця проблема була предметом уваги багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів музично-педагогічних праць (Е. Жак-Далькроза, К. Орфа, М. Монтессорі, К. Г. Мостраса, Б. М. Теплова, Л. А. Баренбойма, Н. А. Ветлугіної, А. Д. Артоболовської, Л. С. Виготського та багатьох інших).

Мета статті – розкрити особливості і специфіку формування та розвитку ритмічної

організації в процесі музичного виховання дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування почуття ритму у дитини – одна з найбільш важливих завдань музичної педагогіки та в той же час, як загальноновизнано – одна з найбільш складних. Проблемі музичного ритму присвячено безліч робіт музикознавців. Наукові дослідження підкреслюють важливе місце почуття ритму в структурі музикальності та його вплив на розвиток інших музичних здібностей. Найбільш повно це питання розглянуто з точки зору педагогіки і психології, але не можна забувати, що з самого народження людини почуття ритму тісно пов'язане з його тілесними відчуттями.

Б. В. Асаф'єв зазначає, що ритм – це те, що дає рух (життя) музиці, ритм легко відчутти, але важко усвідомити і визначити.

Основи для майбутнього загальномузичного та предпрофесійно-музичного розвитку дітей закладаються в перші роки навчання. Це особливий період, коли створюється творчий фундамент, на базі якого формується ставлення до музики як до мистецтва.

Здібностей, які не розвиваються, в природі не існує і існувати не може, отже, почуття музичного ритму розвивається. Інше питання, в якій мірі воно може довільно виховуватися, які в даному випадку межі ефективності практичної дієвості відповідного педагогічного втручання.